

Hizkuntza eta gizartea

Es dugu inork esan beharrik egungo egunean gure hizkuntzaren arazoak zer nolako garrantzia duen gure gizartea pake bidezko antolatuenera eramateko. Joan zen astean gomendatu nuen A. Tovar-en liburua *azkenaldian argi ta garbi datorren gauza da hori*.

Hala ere, euskaltzaleok, guziok larri gara gure hizkuntzaren etorkizunaz. Mendek zehar gainbeheraka etorri zaigun euskara aski erria aurkitzen bai dugu orain bat batean erortzeko. Joan zen astean gomendatu nuen A. Tovar-en liburua *azkenaldian argi ta garbi datorren gauza da hori*.

Lan nekeza dugu aurrez aurre. Eru askoiariko beharrik ditugu eta lungile guti.

Gure hizkuntzaren on beharrez ari garenek, politikariak eta taldekeriak alde batera utzi beharrik ditugu euskararen arazoetan, zeren, bestela ez dugu gauzoink egingo.

Helburu baterako, bide asko landu beharrik ditugu. Lehenik plangintzak behar dira eta gero azpiegiturak, geroagoan ekintzen fruituak jasoko badira. Honekin guztiok bat etorriko gara. Lehen premiak zer diren markateak ere bere mailakotzea eskatzen du. Hau delata, aurtengo udaran Euskal Herriko Unibertsitatean eratu genituen Euskalerian Nazioarteko Jardunaldiak zirelata, zenbait kritika jaso genuen. Baita zenbait arinkeria aguantatu ere, zeren gure artean arinik ere bada jakitun itxuraz. Kritikak beti dira onak, osagarri direnean; baina zentzu gutikoak direnean harrizkugariak, borondaterik onenekoa jendeak ere usterik onenez buruabait egiten duelako. Batzuen ustez, iker lanak baino lehenagokoa zen soziolinguistikara arazoa. Besteok holakorik kontuan izan ez bagendu bezala.

Lehendabizi, zer zeritarako eta zelan gogoan izan behar dugu. Eta

antolatzaileok, hau, oso kontutan hartu genuen. Ikerketan bidetik abiatzeko premia, hazi herri dugun Euskal Herriko Unibertsitateak erakusten digu. Bestalde, guk baditugu linguistikaren ikerketaz eta baita ere euskal-linguistikaz, beste edonongoen mailakoa. Beraz, erbestetik etorriak ez ginduzen eremu-gorria aurkituko. Kondizionamendu horietatik ez ginen bestein bendeen murriz gisa agertuko eta kanpotarrekiko harremanak ekar lezazken ondorio onurakorrak neurtu ezinezkoak dira. Dena dela, ekiniza hazen ondorioz, atzerrikako Unibertsitateetan hengo ikasleentzat bekak lortzeko bideetan gaude eta, behar bada, gure Unibertsitatean euskara ikerketak sendo bultzazeko bidean.

Zoritxarrez, soziolinguistikaz ez gaude maila berean. Alde bateik, zer da soziolinguistika bera? Teoria desberdinen adarrez beica. Hizkuntza bere naturaleraz berez uztea predikatzetik dutesek eta hizkuntza tipien bizi beharra defendatzen datenena, muturrik mutur, eta bitartean nahas-mendurik aski. Har dezagun txikien eskubidearen alde daudenena, gure egoera hontan hala behar dela iruditzen zaigulako eta zalantzarik gabe, legezkoena delako. Rafael LL Ninyoles edo ekarri ezinik ez dugu, baina guk gure aldenik maila hortakorik ezin arketzu eta Ninyoles berak gure herriaren egoera behar bezain sakon ezagutu ez; guk geuk ere ez noski, aho-bero batzuk besterik uste badute ere. Burubide ederra lortzeko guren.

Bestalde, egungo egoera kontuan izanik, autonomiako Gobernu berriari dagokio eginkizun hori betetzea. Uste dugu, euskara berbiziteko guk haina gogo itazuez aparte, plangintzetan ere hasia dela. Ez ote dugu ba emango eskoletan sartzetik telebistara eramateko beharrezko duen epea? Edonor ohartuko da Eusko Jaurlaritzagandaudela," gaur gaur-

koz, hizkuntzaren berbizkundeari dagokion esku-bide eta ahalmenak.

Gainerako erakundeen eginkizuna, itazekotan ere, horri laguntzea litzake. Bizpahiru urte barru euskararen etorkizuneko ikuspegia bestelakoa izango da uste dugu, eta hau kontuan hartu gabe, zeharka ibiltzea, lan antzia du. Soziolinguistikako jardunaldiak, gaur egun, inork antolatzekotan ere, podera izango duenak antolatu behar ditu. Ez baita gauza bera papelean gordetzeko teoria politik egitea eta soluzioak lortzeko plangintzak egitea. Plangintzak, betetzeko ez badira, guti balto bai dute. Baina, gure arteko barregraria (negargarriena ez bada), zera da, Gobernuaren eta inestrukturalizatzaileen arka ari direnak heurak dira gehienbat soziolinguistikaz eta euskararen eskubideetat mintzaten direnak, beren ekinizarik emankorrenak letreroak euskaratzen eta azalzeko zentzuz itxuraz behar arduratu. Ez dut esango hoiak egin behar ez direnik, baina lehen lehenik utz dezagun behar diren azpiegiturak eta plangintzak egiten ari direnik, hortarako epe lasai bai emanaz.

Zer behar dugun jakitea ez da aski, nor bideratu behar duen ez bada. Eskoletan, telebistan eta abar, agintea dutesek, ahalmena ere beren gan dute. Eta, bide hoiak dira bultzatu eta lagundu beharrezkoak.

Euskaltzaleok, arren, euskara lehenago edozein talde baino. Politika jokatu dezagun gizonki bere garaia denean: "Lau eta lau ginen hasi, gehien zenak trabatzi; gaitzaleok hobe dugu, hobeto ikasi".

Juan SAN MARTIN

Es sabido por todos que la lengua vasca ha sufrido un abandono total,

tanto por parte de los gobernantes como por el propio pueblo vasco.

La concienciación ha venido tardíamente y avanza progresivamente desde el romanticismo. La búsqueda de soluciones para su recuperación, hoy, viene a ser un hecho ineludible. Como bien dice Tovar en el libro que comenté en el artículo de la pasada semana: "La actual crisis, que sacude a los vascos, es una crisis política, más también lingüística. En el mundo actual, donde no puede haber analfabetos, porque la economía lo prohíbe, la transmisión de la lengua ya no es predominantemente oral..." — y seguirá diciendo, que — "el camino de la paz en las provincias vascas y en España pasa por la política, y según se puede ver en este libro, por la política lingüística".

En este momento histórico contamos con una vía autonómica, una de las pocas oportunidades para la reconstrucción institucional del país, y que la debemos aprovechar ayudando y potenciando, apartándonos de aventurismos utópicos, conscientes de que hoy por hoy no se nos ofrece otra alternativa. Diré más, y es que dudo de nuestra capacidad para el aprovechamiento al máximo de las posibilidades que nos ofrece la misma. A veces pienso si nuestras reacciones no serán consecuencia de nuestra impotencia. Sea cual fuera, el único camino es el de afrontar con sinceridad y laborar para el logro de un bilingüismo donde el euskara no caiga en una situación a que está sumida por el peso de una errónea política en el transcurso de la historia. Hoy por hoy no hay otra posibilidad para salir de esta situación diglósica.

El buen deseo de la recuperación del euskara y la urgencia que el

caso lo requiere para la salvaguarda de la lengua, y asegurar un gobierno racional, sin marginación, ha acarreado esta situación. Los ánimos de muchos vascos se muestran tan tensos e inquietos, hasta el extremo de haberse producido la inestabilidad política en la parte, cada cual por su parte, considera capacitado para ejercer preferencias, cuando en el primordial son las razones los medios de comunicación masiva.

Es comprensible que en un mundo de cosas, una de las desfavorables a los Euzko Internacionales de Vascos sea precisamente a nos, los vascos, preferencia a nos, los vascos, socio-lingüística. Aunque en la ocupación, en su día, no fue de los organizadores, entendiendo que corresponde al nuevo Gobierno vasco, que desde los poderes legislativos y ejecutivos, más, nadie ignoramos que formando equipos en el medio y desarrollen los medios para la recuperación. Ello ha de poner que el panorama de la labor esté. Aparte de nosotros, entre nosotros con especial competencia a la altura de los contamos en la investigación glística.

Si queremos una convivencia dada y la recuperación de la lengua, hemos de depositar confianza en el desarrollo económico, al margen de las tendencias, porque a medida que la potencia podrá apoyar la cultura que tanto

Recordemos que la historia ha ofrecido una oportunidad para el saber aprovechar

Euskara, jalgi hadi Euskadira!

Etsexpare olerkari zaharrak asmatu ez zuen aldera jo du, orailkon, euskara: bideetara Korrika Euskal Herria gaur-gaurko ekiniza baten eredu geratu zaigu. Gure aitamak bitasoa ikusi gabe hiltzen baziren ere askotan, beti etxe zokotan sartuta, bidez bidez egin ohi du gaur gizonak bere biziko zati haundia bat. Lanerako batzutan, eta gauixori antzean ibiltzeko bestela, behar beharrezkoak du gazteak koxtea.

Baina euskarari bere bidea oinez ibiltzea tokatu zaito. Nola entzungo zuten bestela oihan zaharrek eta zori-gaiztoko pinudi berriek bere mezua itxaropenetsua: hizi delako eta hizi nahi duelako oihua.

Gauko hamarretan Oñatiko Unibertsitate aurretik ateratzeko, galdu egin zen lehenbiziko ibilkaria. Kalek kale joan beharra zela esi n zioten eta koxte bat ibiliko zela bidea erakutsi on.

Nunbait birrikak hostu edo jende artean galdu, han ez zen koxterik agertu.

Ez dakit mundik nora ibili zen galduarik korrikaria, baina luzetxo izan zen kilometroa. Euria eta elurra batera, euskara zahararen negu luzetik ateratzea bezala izan zen haurtuko baten eskutan etzagarrira uztea. Udaberri batera doa pozez haurtxoen urrats txikitzen gure herria; baina

Oñatiko haurtxoak erdaraz erantzün zidan...

Maratoiaren orri izkutueta geldituko dira xehetasun txiki hauek, baina hau da gure egoera. Hori esan nahi du negu beltzetik ateratzeko: korrikariak ez zituela ezagutzen bideak, koxteak ez zekiela noiz abia, haurtxoak erdaraz ematen zituela erantzünak. Negua. Satorzulotik argitarakoan sortzen diren trabak. Hori da Korrika honen merezimendua: bide berritara daramala Etsexpare zahararen bertsua. Euskara jalgi hadi Euskadira!

Etsexera itzultzean, mara-mara ari zuten bidean elurra. Zuriz estallak ziren bide bazterretako zirkulazio-zeinale zipiritzen lotsagarri kakaztatuen. Euskal hiz jatorrak ipintze eskatzen genuen lehen elebriusaren izenean.

Eskari jatorra. Poztu ginen Gipuzkoako agerpen gehienak era bietan ikuste. Eta orain zer?

Izen bietatik bat desagertu du nortzaitz sasikultura baten ez dakit zer aitzakitan, eta egunoroko joan-etorrien maratoian satorzulo beldugarri bihurtu dira, berriz ere, atzerritarrentzat gure errebideak.

Itsu-maturra nora jo ez zekiela ikusi genuen bat-batean, gauerdian, aurrean genuen koxtea. Gasteiz zioen

alde batean eskuz egindako zirriborroak; Iruñea, iduri zuen besteak.

Kanpotarrak ziren nunbait eta ez zekiten nora abia. Azkenean, Iruñeko bidea hartu zuten.

Hau al-da Salamankako bidea? galdu zituen gero.

Nik ez dakit zer kalte egiten dion Gasteiz hitz jatorri bere-bereza duen Vitoria izena ere albaan jarreka. Ez ote dira Iruñea, Gasteiz eta Arrasate bezain herriaren kurturgia Pamplona, Vitoria eta Mondragón? Ala ez du ezer esan nahi Pamplona hitzaren bi mila urteko historia? Zergatik ez bi hitzak elkarrekin ontzat eman?

Ez dakit ez ote dugun, horrela jarraitzen badugu, kanpotik dotozkitugun bidari guziet Euzkalerrian sartzean euskaraz egiteko eskatu behar. Ez ote dugu, Roson ministroak esan duen eran, europarrei harresi eta gure bidetan ibiltzen trabak Ezartzeko asmo izkuten bat?

Bideetako ezagarririk edozein herrialdeetan bidarien itsu-mutik direlarik, itsu-itsurat ibilerrazeko tresna bihurtzen ari gara gu. Zergatik? Hori da nere galdera.

Etsexera helztean, gauz korrika egiten ari zirenean nituen gogoan. Egu-

raldi txarra. Amaituko ote da noizbait gure egoera iraketsi honen negu beltza?

Politikariek eta udalburuek, futbolari apez, mediku eta legegezkoak egingo omen dute korrika. Iparalde eta Hegoaldeak, Rosonek uzten badie, Nafarroa garaik eta Erriberak...

Itxaropenaren argia piztu da... Euskara, jalgi hadi Euskadira!

J.M. SATRUSTEGI

Luces y sombras en el panorama de la cultura vasca. Korrika Euskal Herria en marcha, como una andadura abierta a nuevos caminos; y los caminos de casa cada vez más cerrados a cualquier idea constructiva.

Las carreteras de Guipúzcoa, que habían estrenado indicadores bilingües, presentan otra vez el aspecto deplorable y sucio de pueblo subdesarrollado que, por lo visto, nos corresponde. De pena.

Y ya no vale decir que se omite la versión autóctona de los términos locales. La palabra Gasteiz no está reñida con Vitoria, que también es

parte integrante de nuestra historia y Pamplona cuenta con una historia de existencia para que pueda figurar, con todos los derechos, al término Iruñea. De esta forma la función orientadora de los

Quizá pretendían compensar tras carreteras en camino de pasar para circular por ellas, una idea para un minuto que no se levantan barreras que nos aislan de Europa. Los extremos se tocan

Todo esto resulta extraño en el servidumbre que ha sufrido el propio pueblo le ha hecho ofensivo el hecho de que el vaso se muestre al fondo para el momento de volver ahora a las cavernas. Este hombre de las cavernas es una hipótesis de la arqueología, una hipótesis que se sustenta en la topología al fenómeno del bilingüismo visceral que en nuestros siglos sectores culturales, en la mayoría de las posturas políticas

En todo caso, creo que el euskara no merece ser protegido como un relicario. Los indicadores bilingües en carreteras manifiestan desajustes con el mundo moderno subsanado con el bilingüismo visceroso y la mayoría de las posturas políticas